

ROZERWANY (78) *part praet pass pf*

rozerwany (70), **rozerwan** (8).

o oraz e jasne; w formach złożonych a jasne, w niezłożonych pochylone.

sg m N rozerwany (18), rozerwân (2); ~(attrib) -any (4); ~(praed) -any (9) *BielKron* (2), *KuczbaKat*, *SkarŻyw*, *StryjKron*, *ReszPrz*, *Phil*, *LatHar* (2), -ân (2) *RejAp*, *ArtKanc*. ◇ G rozerwan(e)go (1). ◇ Drozerwan(e)mu (1). ◇ Arozerwany (2). ◇ I rozerwanym (1). ◇ f N rozerwanâ (6), rozerwâna (2); ~(attrib) -â (2); ~(praed) -â (4) *March1*, *ReszPrz*, *SarnStat* (2), -a (2) *March3*, *BielKron*. ◇ G rozerwan(e)j (3). ◇ D rozerwan(e)j (1). ◇ A rozerwaną (5). ◇ I rozerwaną (1). ◇ [L rozerwanéj.] ◇ n N rozerwané (8), rozerwâno (4); ~(attrib) -é (1); ~(praed) -é (7), -o (4); -é *BibRadz*, *BielKron*, *Paprup*, *Phil*, *WujNT* (2); -o *GlabGad*, *RejAp*, *RejZwierc*; -é : -o *SarnStat* (1:1); ~-é (2), -(e) (6). ◇ A rozerwan(e) (2). ◇ pl N m pers rozerwani (5). subst rozerwané (7); -é (1), -(e) (6). ◇ G rozerwanych (2). ◇ D rozerwanym (1). ◇ A m pers rozerwanych (1) *CzechRozm*, [rozerwan(e)]. subst rozerwané (4); -é (1), -(e) (3). ◇ I m rozerwanémi (1).

Składnia dopełnienia sprawcy: rozerwany od kogo (1) *MiechGlab*, *przez kogo* (1) *WujJud*, *czym* (1) *SzarzRyt*.

Sł stp: rozerwany, rozdrwany s.v. rozerwać, Cn brak, Linde XVI w. (jeden z niżej notowanych przykładów) s.v. rozerwać.

1. *Który przestał być całością, stracił jedność; podzielony na części; zniszczony; disiectus Miech; dissipatus HistAl; separatus Calep; dirutus, distractus JanStat* (56) : *Diversus, Separatus vel in varias partes distributus – Rozni, inakłzy, rozerwany. Calep* 335b.

Przen (2) : *A iáko Olgerd y Kieyftut zâwzdy fię fzczerze y vprzeymie áz do śmierci mimo inŝyich Brátow miłowáli/ ták teź y Synowie ich Iágeło z Witołdem/ áczkolwiek frzodek ich miłości był rozerwany/ wŝákźe początek ich bráterftwá fktukiem był potwierdzony. StryjKron* 462.

Szereg: »roztargany i rozerwany« (1): *vżywáycie wy iáko chcecie wálzey roŝtárgáney y rozerwáney/ á obáčźcie iákne owoce z they wálzey ŝpowiedzi pochodzą. WujJud* 89.

a. *Uszkodzony lub zniszczony fizycznie; fractus, ruptus Calep* (15) : *ŝuknia iey [żony Marcholta] była koŝmáta á rozerwána. March¹ A2 [idem: rozerwanâ] March³ T7v; gdy ŝie powrozy porwâ/ máłzth ŝie złamie/ ábo obáli/ żagle rozerwáne ŝpádnâ/ [okręł] puŝci ŝie ná fortunę GórnDworz Ff4v; powrozek ze trzech drotow ŝkręcony z trudnoŝciâ bywa rozerwany [funiculus triplex difficile rumpitur Vulg Eccle 4/12]. ReszPrz* 38; *Calep* 932a.

W porównaniu (1): *Iáko wiązanie y bálki drzewiáne w budowániu mocnie zięte/ záchwianiem nie bywáią rozerwáne [non dissolvetur]/ thák ŝerce vmocnione rozmyŝlnâ rádâ żadnego czáfu ŝie nie włęknie. BibRadz Eccli* 22/19.

Wyrażenie: »w poły rozerwany« (1): *Semirutus – Wpołi rozerwani. Calep* 966a.

Przen: Uŝmiercony, zabity (1) : *PAnieńftwá kwiátek tu leży ŝchowány/ Twâ ŝkwápná ŝmierci rękâ rozerwany SzarzRyt* Dv.

W porównaniu (1): *Zywot moy iak v Tkaczâ nić/ prędko muŝi rozerwan być ArtKanc* P18.

α. *Zburzony* (3) : *A potym wrociwŝy ŝie do Tyru nalázł on dom ktory był ná morzu kazał zbudowác/ z gruntu wŝytek rozerwany. HistAl* B8v; *RejAp* 139; *Phil* C.

β. O szyku bojowym: w którym zrobiono wylom (1) : przytoczywszy [książę Henryk] fwoy czwarty vph/ one trzy Tatarfkie od nałzych iuż rozerwane poraził y rozproził *MiechGlab* 11.

γ. O substancjach i procesach fizjologicznych; może też: rozprzestrzeniony po czym (2) : Też vrina rumiana: maiącza obłoczek rozerwany po wżitkiey vrinie. taka znamionuie panowanie wiatrow w żywocie *FalZioł* V 5v; bowiem po purgaciei wżitki duchy y ciepło przirodzone [w ciele] bywa rozerwano. *GlabGad* K7.

b. O jedności terytorialnej (16) :

[Wyrażenie: »rozerwany na części«: Z ogrodów, których pomiar staradawny już zginął, rozerwanych na pewne części, przychodzi czynszu ... fl 16/17/9. *LustrRus* I 43.]

α. O jedności polityczno-terytorialnej państwa: podzielony na odrębne jednostki; też oddzielony (16) : [Mówi Miećław do Heleny:] á po śmierci fwey naznacze syná starłego twego ná Monarchią zupełną Polfką/ iż iuż nigdy rozerwana nie będzie. *BielKron* 357v; *RejZwierc* 46v.

rozerwany od czego (1): A To wżyftko/ co iest nieśłufnie od tego Królestwá oddalono álbo rozerwano/ wedle mocy méy/ do tegóz Królestwá przygromádzę *SarnStat* 124.

rozerwany na [ile] czego (3): także Dácyá rozerwana iest ná wiele ziem/ ná Wáłafką/ Bulgárfką/ Siedmigrocką/ Serbfką/ Ráfcyfską etc. *BielKron* 275v. Cf »na części rozerwany«.

W charakterystycznych połączeniach: rozerwane krolestwo (3), *miasto* (2), *państwo, rzeczpospolita*.

W połączeniach szeregowych (2): ALe iż Koroná królestwá przereczoného przez takowé sukcesię mogłaby ktorymkolwiek fpořobem bydź rozdzieloná/ y rozerwana [rumpi *JanStat* 107]/ y ktorymkolwiek fpořobem zgwałcona: przeto obiecuiemy [...] *SarnStat* 82 [*idem*] 882.

W przeciwstawieniach: »rozerwany ... zjednoczony, [w jedności]« (1): przez ktore [*hetmanów cesarskich*] vpadła rzecz pořpolita Krześciánfka y rozerwana záfię była nápráwiona y ziednoczona *BielKron* 162v; [Potym fpiławfzy artykuły [...]/ posłali fnimi do Litwy do Alexendrá ná ktore przyfięgał dzierzeć ie w całości y záchowáwác/ tak áby záwždy Koroná Polfka z Litewfkim księftwem była w iedności á nie rozerwana *BielKron* 1551 258].

Wyrażenia: »na [ile] części rozerwany« = factus in partes PolAnt, Vulg (2): *BibRadz Apoc* 16/19; Y ftáło fię miáfto ono wielkie ná trzy części rozerwane: Y miáftá Pogánow vpadły. *WujNT Apoc* 16/19.

»rozerwany na troję« (1): Tego to Herodá záflał był do Lugdunu Cefarz Káligulá y z miłofnicą/ á ftąd było rozerwane krolestwo Zydowfkie ná troię. *BielKron* 139v.

Szeregi: »rozerwany i (na sztuczki) rozdzielony« [szyk 1:1] (2): [*Wáłaszy*] Są w sobie dziś rozdzieleni y rozerwáni/ zowá iedny Drágule/ drugie Belferaby/ drugie Multhany *BielKron* 275v; *SarnStat* 121.

»rozerwany i rozszarpany« (1): y wżyftki Xięftwá Ruřkie rozerwane y rozno rozřzárpane z nowu dzielnořciá fwoią w iedno práwie ćiało fpořil [*Włodimirz Wsewłodowic*] *StryjKron* 210.

αα. *Podzielony przez konflikty wewnętrzne; też: spowodowany konfliktami lub powodujący konflikt* (3) : tedy vmyřlilifmy vmyřł nář od tego odwiędzđ/ ábyfmy té rzeczy zá takowémi fpořy y woynámi ze złym Rzeczypořp. rozerwane y fkažoné/ [...] do ftanu fpořoyného przywiezđđ mogli *SarnStat* 1068; *PowodPr* 76; [Solon vczynił był dekret táki: iż/ gdzieby kto w rozerwanéy Rzeczypořpolitéy przyřzyć fię niechćiał do któróreyle ftroņy/ táki miał dáć gárdło. *MalaspJan* 53 (*Linde s.v. rozerwać*)].

W połączeniu szeregowym (1): [obiecujemy zachowywać] té rzeczy które zá niepokoymi y ípory były zburzoné olzpeconé y rozerwáné *SarnStat* 1086.

c. O jedności społecznej (5) : A z drugiey ítrony ktore [towarzystwo] grunt íwoy s cnoty ma/ żadnym mieyfczem nie bywa przerwane/ żadnym czáfem nie stárzeie íie/ żadną íuípicyą nie bywa rozerwane áni vmnieyfczone. *Phil* H2.

Szereg: »rozerwany i splundrowany« (1): Idźcie podwodnicy pędcy do narodu rozerwanego y íplundrowanego [ad gentem tractam et expilatam]/ do ludu vítráfzonego *BibRadz Is* 18/2.

α. Skłócony, niezgodny, będący odmiennego zdania (3) : Iestefmy ludzie rozerwáni/ íedności miedzy námi niemáfz żadnéy *OrzQuin* B2v, Zv; Tám was nie wielki poczet/ á wždy rozerwany/ íedni z wolnością dźierzą/ drudzy záíie z pány. *Prot* C2v; [*BielKron* 1551 287v; Tegoż czasu dnia 18 miesiąca lipca, we szrodę, jego Mc pan wojewoda krakowski, pan Tęczyński, przyjechał na ratusz krakowski ku wysłuchaniu rozerwanej rady krakowskiej *KronMieszcz* 17].

[rozerwany w czym: Zastałem ludzie rozerwane w animuszach i dziwnych opiniach *AktaSejmikPozn* 1600/218.]

d. [O jedności etnicznej (1) : Aníž by tho podobna rzecz byłá/ áby íi ludzie Słowieńscy rozerwáni/ niemieli kiedy s sobą być w íedności *BielKron* 1551 156v.]

e. O jedności religijnej (15) : Zá íego [papieża Marcina] czáfu kościoł ktory był rozerwany/ záíie ku íedności przyzedł. *BielKron* 188, 213; Słufzníey tedy wierzyć ták wielkiey licźbie nie ledá ludzi [tj. katolikom]/ á níżli wáfzey lichey y márníe rozerwaney trzodzie [tj. innowiercom]. *WujJud* 38v; *CzechRozm* 108v; *ReszPrz* 112; Sporá wielka powftálá/ rozerwana wiára/ Pychá/ chćiwość/ íákomftwo/ záginęła miára. *BielRozm* 4v.

rozerwany na [ile] czego (1): Bo żadne z nich [kacerstw] do dzieśiąci lat nigdy ítátecznie nie trwáło/ ále wnet ná kilá íekt rozerwane było. *WujNT* 740.

rozerwany czym (2): Dopomoż ważną v Páná Bogá przyczyną twoią/ [...] wízelkim ludziom/ błędy w koronie náízey vwikłányim/ kácerftwy rozerwanyim/ w grzechách pogrążonym *LatHar* 420, 513.

rozerwany w czym (1): To prawdá [...] / że Prorok ten Helíáfz [...] / rozerwanych w wierze y w miłości/ pogodźić y porównác miał ku íedney wierze *CzechRozm* 108v.

Wyrażenia: »na części rozerwany« (1): To mówią haeretycy ná części rozerwáni/ ktorzy Chríftufá po káćiech vkázuią. *WujNT* 267.

[»roznie rozerwany«: Máíac íwoię Confefsíą Luterani, iną Wítemberfcy/ iną Wirtemberfcy/ iną íni, roznie á rozmáicie rozerwáni *HerbOdpow* Iv.]

»na troje rozerwan« (2): A ták to miáfło wielkie/ to íeft Kofcioł Páníki/ nielza íedno muśi być ná troie rozerwano *RejAp* 139, 139.

Szeregi:»rozdzielony i rozerwany« (1): Bo íáko przez pokorne Apoftoły [tj. katolików] zgromádzone íą íęzyki/ ták przez te pyfzne á fáłeczne Apoftoły [tj. heretyków] rozdźielone y rozerwane íą íęzyki. *WujJud* 132v.

»rozerwany i róźny« (1): A miánowicie to poprzyśiac ma/ pokóy póípolity miedzy rozerwanými [!] y róźnými ludźmi w wierze y w nabożeńftwie záchowyc wác *SarnStat* 117.

f. *O jedności urzędów: podzielony między różne osoby lub jednostki nadrzędne (2) : PaprUp E4v; Vrzędy mocy nie máią [...]. Iurisdicye zle opátrzone/ rozerwáne/ y rozmnożone. iedná drugiey przefzkadza SkarKazSej 699b.*

2. *Rozgrabiony (1) : dobrá Kościelne gwałtownie w Interregnum rozerwáne co komu należało przywrocił [Jagiello] StryjKron 477.*

3. *Zajęty różnymi sprawami, niemogący się skupić, roztargniony; distentus, distractus Cn (16) : KromRozm III I7v; Bo iesli ludowi polpolitemu rofkázuie S. Apoštoł mowiąc: áby dla modlitwy do czáfu fię (od żon) powściągáli: dáleko więcej kápłanowi to rofkázuie/ áby rozerwany nie był ná fprawowanie wedle Bogá kápłánftwá SkarŻyw 457; Ia tedy nędzny człowiek/ ták zewfząd będąc rozerwany y vciśniony/ do ciebie iáko do źrzdłá miłosierdzia vciekam fię LatHar 206, 395.*

rozerwany czym (5): Abowiem ná tym świećie niemoże sie nic fzczeńliwżego Chrześcijánom przydáć nád to/ áby ich vmyśl żadną tego swiátá pracą rozerwany niebędąc [...]/ tylko sie w lámym nabożeńftwie y w rozmyślániu rzeczy niebiefkich obierał. KuczKat 250; Y znamy tákowe ołoby łácnieyfze być ku fłużbie Bożey niżli te/ ktorzy fprawámi włáfnemi ábo gofpodárftwem około czeládzi bywáią rozerwáni. WujJudConf 209v; LatHar 601. Cf »myślámi rozerwany«.

Wyrażenia: »myśl, umysł rozerwany(-a); myślámi, w myślách, ná myśli rozerwany« [szyk 5:4] (4:1;2:1:1): KuczKat 250; RejZwierc 179; y będąc [Jan Celestyn] ná myśli rozerwanym/ od łamego Pána Bogá miał náukę przez fen SkarŻyw 471; KochProp 9; rácz [Boże] ferce moje fplugáwione grzechámi oczyścić/ rozerwáne myślámi vfpokoic LatHar 14, +8v, 50, 663, 668; [Diar1566 38].

»rozmaicie rozerwany« (1): nie ciężko było siedm kroć przez dzień modlic fię rozmáicie rozerwanemu y zábáwionemu Krolowi Dawidowi. LatHar 2.

Szereg: »rozpuszczony i rozerwany« (1): y nie raz twoię myśl rofpużczoną y rozerwaną/ iáko plá ná lánuchu/ krotko wiązác/ flugo Boży/ mułifz LatHar +8v.

4. *Który objął pewien obszar, rozprzestrzeniony (1) : to niefczeńście mówię/ ták fzeroko rozerwané y rozprólfzone OrzJan 132.*

5. *O umowie: zerwany, niedotrzymany (1) : Pactiones intercisae, Vmowy rozerwáne. Mącz 272b.*

**** Bez wystarczającego kontekstu (3) : Diruptus, Rozdárty/ Odłomiony/ Rozerwany/ etc. Mącz 361a; Concerptus – Rozerwanij, roztargnionij. Calep 230b, 329b.*

Cf NIEROZERWANY, ROZERWAĆ, ROZERWAĆ SIĘ, [ROZERWIONY]